

Znanstvenik i umjetnik

Prof. dr. sc. Stanislav Sever (1935–2020)

Živimo u vremenu u kojem se čak i znanost pretvorila u brojeve pa se njima mjeri izvrsnost znanstvenika: koliko radova CC, A1, kolika citiranost, koliki H-indeks ... Međutim, velikim znanstvenicima dobar dio njihovih bibliografija ostaje nevidljiv i nemjerljiv jer je ugrađen u tuđe bibliografije. To su oni Učitelji od kojih se uči ne samo o struci nego i o kojem čem drugom i koji nikad ne umiru jer žive u našim sjećanjima i u našim radovima. Svaki put kad dobijem rukopis za idući broj *Nove mehanizacije šumarstva* prepoznajem tragove uređivačke ruke stare *Mehanizacije šumarstva*. Razlikovanje crtice i spojnice, ispravno napisane formule i tablice, mjerne jedinice i mjerne veličine pisane po međunarodnim normama, izbrušeno nazivlje, tehnički uredno oblikovani tekstovi – sve je to rezultat severovske strogoće u postizanju točnosti i ispravnosti, što je ostalo u nasljeđe mlađim naraštajima.

Bijaše pritisla kolovoška vrućina kad smo se oprostili na Mirogoju od prof. dr. sc. Stanislava Severa. Kao da nisu bile preteške godine, njih gotovo četrnaest, neprestane borbe gospođe Zdenke s posljednicama suprugove bolesti, godina je 2020. pokazala da uvijek može biti još gore: potres, evakuacija iz stana prepuna knjiga i dragih uspomena, bolnice, krunasti virus (telefonski bismo se Profesor i ja brzo složili da naziv *koronavirus* u hrvatskom i nije najbolje nazivoslovno rješenje) i gradacijski vrhunac, najgore – vreli početak kolovoza i odlazak bez povratka.

Profesor je Sever bio poseban u svakom pogledu, drugačiji, pa će i ovi reci njemu u spomen biti nešto drugačiji od očekivana nekrologa. Teško je ukratko navesti i najosnovnije podatke o njegovoj znanstvenoj i stručnoj djelatnosti, prebrojiti sve njegove kolegije, sve njegove znanstvene radove u domaćim i stranim publikacijama, a bilo ih je više stotina, popisati sve funkcije, nastupe, jer već sâm podatak da je imao dvije inženjerske diplome, šumarstva i strojarstva, govori da je iskakao iz slike koju imamo o sveučilišnom profesoru i da zaslužuje naše duboko poštovanje. A životopisni se podaci, oni prebrojivi, vidljivi, lako mogu pronaći na internetu (međumrežju), a one druge, neprebroji-

ve i nevidljive, pamtit će njegovi suradnici i bivši studenti, prijatelji i znanci, njegova obitelj. Već letimičan pogled na životopisne stranice nameće zaključak da je to bio jedan prebogat život koji se ne može ispričati u opsegu časopisne zadanosti za nekrolog.

Profesor je Sever imao talenta, radne energije, sposobnosti, znanja, djelovanja za nekoliko osoba. Toliko je radio na raznim područjima da se čovjek mora zapitati kad je sve to stizao. Krao je vrijeme od sna, bit će da je to samo djelomičan odgovor, a možda je upravo ta krađa sna utjecala na zdravlje. Što god radio, nikad nije bio dovršan, davao je sve od sebe, težio je savršenstvu. Malo je urednika koji čitaju tuđe tekstove kao da su njegovi, a on je sve čitao. Nije samo čitao, nego je i popravljao, poboljšavao, brusio. Trošio se čak i na poslovima u kojima se mogao osloniti na druge. Za njega su ispravnost napisanoga i točnost podatka bile neupitne. Mnogi će reći da nitko ne čita popis literature. Istina, predgovori i popisi literature zaista se rijetko čitaju, ali smo nas dvoje čitali pažljivo sve, čak i impresume, a redovito smo ispravljali i dopunjavali njemačke, češke, francuske (ah, ti naglasni znakovi!), hrvatske ... bibliografske jedinice. U računalu mi je dosta tekstova koji u naslovu dokumenta imaju na kraju naše inicijale kao potvrdu da smo tekst pročitali i ispravili: +SS+BT. Uz tekst, koji je kolao na relaciji Britanski trg – Petračićeva, na marginama ili u popratnom pismu uvijek je bilo dosta napomena, pitanja, objašnjenja. Ponekad smo se i razilazili jer sam nastojala ostaviti autoru internacionalizme (međunarodnice), ako su usvojeni, a Profesor se trudio naći domaći naziv. No, oboje smo smatrali da se najbolji rezultati, osobito u nazivoslovlju, mogu postići suradnjom jezikoslovca i stručnjaka za određeno područje. Često smo i nakon što smo e-poštom sve riješili, prije slanja na prijelom, još jednom u telefonskom razgovoru provjerili dvojbena mjesta da vidimo postoji li bolje rješenje. Posljednji je takav razgovor bio 6. studenoga 2006. godine navečer jer smo privodili kraju zbornik s opatijskoga skupa o iskorištavanju šuma iz 1999. godine kojemu je voditelj bio profesor Sever u ime IUFRO-a. Nazvala sam ga jer sam imala još

neka pitanja. Kad mi je počeo nesuvislo na njemačkom nešto govoriti, brzo sam završila. Tek sam se poslije sledila shvativši o čem je riječ ... I danas mu još čujem glas iz toga razgovora.

Nova mehanizacija šumarstva sljednica je *Mehanizacije šumarstva*, u kojoj sam i započela surađivati s Profesorom, a koja je izlazila dvadesetak godina bez lektora, o čem njezin urednik kaže: »A jedan periferni, gotovo epizodni i strukovno uzak časopis pokušao je svojim prinosima hrvatskomu šumarskomu znanstvenomu i strukovnomu nazivlju, ma kako oni bili mali i neznatni, pridonijeti smanjenju nesigurnosti, neslaganju, upitnosti i dvojbenosti pri objavi pisane riječi. (...) Sigurno je bilo lakše skriti se iza lektorskoga i recenzentskoga autoriteta, zaboravljajući na uredničku zadaću i odgovornost, prikrivajući vlastitu nemoć ... Jer, zaštita materinskoga jezika traži i mnogu pismenost: jezičnu, mjeriteljsku, računalnu, općematematičku ...« (NMSŽ 28/2007/: 50). Kao jezična savjetnica osvrtnala sam se u početku na uočene propuste koje sam slala Profesoru, ali sam ubrzo na Profesorov nagovor počela te kratke savjete objavljevati u časopisu. *Jezična su zrnca* izlazila od 1994. do 2000. godine, a skupljena zajedno kao *Pregršt jezičnih zrnaca*, sa 106 savjeta i Profesorovim uvodnikom, napisanim prepoznatljivim stilom u ožujku te kobne 2006. godine, pod naslovom »Ususretnost jezikoslovlja i šumodjelskoga nazivoslovlja – proslov i dobrodošlica *Pregrštu jezičnih zrnaca*«, objavljena su u NMSŽ 28/2007. kao svojevrsna poveznica MŠ i NMSŽ. To je mogao samo profesor Sever! Zaista je bilo neobično da u strukovno vrlo uskom časopisu izlaze jezični prilozi. Tko je samo jednom slušao ili čitao profesora Severa, ili vidio police s knjigama u njegovu stanu na kojima su bili mnogi jezični priručnici (gramatike, rječnici, savjetnici), znao je da mu hrvatski jezik nije bio samo hobi, kako je jednom rekao, nego je bila njegova ljubav, gotovo strast. On je kao rijetko tko iskorištavao bogati tvorbeni, pa čak i ludički potencijal hrvatskoga jezika tako da mu je jezik bio osebujan, prepoznatljiv – severovski. Nastojao je tuđice, ali i posuđenice zamjenjivati domaćim riječima, a između dviju domaćih birao je bolju te je redovito upotrebljavao, primjerice, *uporabnik* mjesto korisnik, *podrubač* za fusnotu, *sastavnica* za komponentu. Razlikovao je nazive *šumarnik* i *šumar*, a brzo je prihvatio moj prijedlog da se znanost zove *šumoslovlje* (kao *jezikoslovlje*), a djelatnost *šumarstvo*. Jako mu se sviđelo *šumište* (kao *kukuruzište*) mjesto naziva *šumsko zemljište* pa ga je znao upotrebljavati. Nije mu trebalo tumačiti da se naziv *drvena masa* mora zamijeniti nazivom *obujam* (*volumen*) kad se govori o kubnim

metrima, iako se *drvena masa* odavno upotrebljava, ali pogrešno, po navici. Bio je osjetljiv na nepoznavanje zakonitih mjernih jedinica pa je napisao dodatak »Metričke i angloameričke mjerne jedinice« u *Hrvatskom enciklopedijskom rječniku* (Novi Liber, Zagreb 2002). S pravom se ljutio jer su unatoč tomu vrlo korisnomu prilogu mjerne jedinice u rječniku napisane pogrešno, neprilagođene hrvatskomu jeziku: *gray*, *joule*, *becquerel* itd., i to samo neke, dok su ostale u rječniku obrađene kao prilagođenice: *metar*, *sekunda*, *kilogram* itd. Zadivljuje činjenica da je čovjeka koji se bavio, pojednostavljeno rečeno, šumarskim strojevima toliko zanimalo materinski jezik. Pitamo li se ne bi li trebalo biti samorazumljivo da se svaki hrvatski znanstvenik brine za nazivlje svoje struke i za hrvatski jezik kojim piše. Objavljujući u *Mehanizaciji šumarstva* na jednoj stranici *Jezična zrnca* znala sam da imam dvojicu strogih čitatelja, jezičnih i strukovnih znalaca, kakve svaki autor može samo poželjeti. Očekujući da će profesor Sever i njegov prijatelj Marijan Brezinščak, vrhunski stručnjak za mjeriteljstvo, koji je pazio na svaki zarez, razmak, kurziv jednako kao i na formule i tehničko nazivlje, čitati moja *Jezična zrnca* kao što sam ja čitala njihove članke u *Mjeriteljskom vjesniku* i u *Jeziku*, tē sam kratke jednostavne stručne priloge iščitavala prije slanja mnogo puta, više nego svoje znanstvene radove. S obojicom sam vodila duge telefonske razgovore o jeziku i divila se koliko poznaju jezikoslovnu literaturu te pravopisne i gramatičke norme, a pritom sam usvajala matematičke i fizičke nazive i učila što je Međunarodni sustav mjernih jedinica (SI), koje su zakonite, koje dopuštene, a koje nezakonite mjerne jedinice, kako se pišu, jer je jedino ispravno kako SI propisuje, a ne hrvatski pravopisi. Suradnja se prenijela i izvan *Mehanizacije šumarstva* na druga izdanja kojima je Profesor bio urednikom. U toj smo suradnji učili jedno od drugoga, obogaćivali i širili svoje stručne vidike, pomagali si međusobno kad smo god bili u dvojbi i izvan publikacija na kojima smo surađivali. Lijep je to osjećaj kad znate da imate sugovornika koji ima odgovore na vaša pitanja i da ga uvijek možete nazvati.

Novodobnost (Profesorov naziv) nameće usku specijaliziranost, a Profesor se, koji je predavao predmete iz dvanaest disciplina, nije mogao sputati samo u jednom području. Raznovrsnost je pritom bila obilježena povezanošću jer su se sastavnice te širine dopunjavale u veliku naobrazbu. Danas su hrvatski znanstvenici prisiljeni zbog zahtjeva za »međunarodnom vidljivošću« pisati na engleskom jeziku, pisao je i Profesor, ali je kao rijetko tko brižno njegovao i gradio hrvatsko nazivlje. Nije to lak

posao jer osobito tehničko nazivlje svakodnevno velikom količinom i brzinom navire iz engleskoga jezika. U svim strukama postoji opasnost da se zaborave hrvatski nazivi i da se ne stvaraju novi upravo zbog prevladavajućega položaja engleskoga. Šumari nikad ne bi smjeli zaboraviti da su još u 19. stoljeću imali svoj rječnik (Josip Ettinger) i da im je Slovak Bogoslav Šulek, jedan od najvećih hrvatskih leksikografa i terminologa, u nasljeđe ostavio mnoge hrvatske nazive koji se i danas upotrebljavaju, a koji se ne bi trebali zatrti na račun engleskoga nazivlja.

Osim hrvatskoga jezika Profesor je imao još mnogo velikih ljubavi. Glazba, slikarstvo, pjesništvo, šah i tko zna koja još. Nije bio samo zaljubljenik i promatrač, on je svirao, dirigirao, skladao, slikao. Bio je i vrstan šahist. A kad je znanstvenik zamuknuo u nemoćnom tijelu, ostao je rječit umjetnik. Ostavljale su me bez riječi njegove poetične sličice na božićnim i uskršnjim čestitkama, s puno sitnih detalja, slikane sigurnom rukom, nasuprot drhturavu potpisu lije-

vom rukom. Bio je to takav začudni kontrast vrijedan medicinskoga istraživanja.

Nema časnijega i ljepšega zvanja od profesorskoga, ali je rijetkima dano da ih okolina toliko cijeni da njihovo zvanje piše početnim velikim slovom, pravopisno nepropisanim. Većega priznanja nema od toga jednoga velikoga slova. Poučavajući pola stoljeća vrlo često kad treba pisati veliko, a kad malo slovo, ovo je odstupanje od pravila izuzetak jer se sjećam izuzetna Čovjeka. Među šumarskim znanstvenicima i profesorima samo je jedan Sever, nezaboravni Profesor.

Sjećanje na prof. dr. sc. Stanislava Severa bogato je kao i njegov život. U toj složenosti zapravo je bio jednostavan, pristupačan čovjek. Na kraju neispričane priče o njem možda i mi jednostavno možemo zaključiti da je u svemu bio – svestran znanstvenik i umjetnik.

Branka Tafra

